■ روزنامه فرهنگی - اجتماعی صبح ایران
■ صاحب‌امتیاز: سازمان صداوسیمای جمهوری اسلامی ایران
■ مدیر مسئول: یوسف قوچانی غروی

جام جم

دوشنبه ۲۱ مهر ۱۴۰۴ | ۲۰ ربیع‌الثانی ۱۴۴۷
۲۰ صفحه روزنامه
سال بیست‌وششم | شماره ۷۱۶۲
Monday | 13 October | 2025

■ تهران، بلوار میرداماد، جنب مسجد الغدیر، شماره ۱۲۹ ■ تلفن: ۲۳۰۰۴۰۰۰-۰۲۱
■ دورنگار تحریریه: ۲۳۰۰۴۴۳۳ ■ سازمان توزیع: ۶۱۹۳۳۰۰۰ ■ کدپستی: ۱۹۱۱۶۱۸۴۱۳
■ امور مشترکین: ۶۱۹۳۳۱۱۴ ■ سازمان آگهی‌ها: ۴۹۱۰۵۰۰۰ ■ شماره پیامک: ۳۰۰۰۱۱۲۴۰

■ تلفن گویا: ۲۳۰۰۴۴۴۴
چاپ: چاپخانه روزنامه جام جم
شاپا: ISSN1735-3637

■ پایگاه اطلاع‌رسانی روزنامه: www.jamejamdaily.ir
■ پست الکترونیکی: info@jamejamdaily.ir

حاشیه‌نشینی چالشی با اعداد متناقض

طبق آمارهای رسمی نزدیک به یک چهارم جمعیت تهران حاشیه‌نشین است

حاشیه‌نشینی در ایران، به‌عنوان یکی از پرمناقشه‌ترین آسیب‌های اجتماعی، سال‌هاست که در کانون توجه نهادها و کارشناسان قرار دارد. با یک جست‌وجوی ساده در فضای مجازی، انبوهی از آمارهای متناقض از منابع مختلف پیش‌روی ما قرار می‌گیرد؛ اعدادی که نه‌تنها شفافیت را از بین برده، بلکه پیچیدگی این بحران را دوچندان کرده است. منابع مختلف از ۸ تا ۱۹ میلیون نفر، هرکدام روایت متفاوتی از گستردگی این معضل ارائه می‌دهند، اما آنچه قطعی به نظر می‌رسد، رشد نگران‌کننده سکونتگاه‌های غیررسمی و پیامدهای اجتماعی آن است. در یکی از تازه‌ترین فقره آماری فرشاد مومنی، اقتصاددان گفته یک‌چهارم اهالی پایتخت در حاشیه هستند و تلخ‌تر از آن این‌که ۷۵ درصد از زندانی‌های تهران حاشیه‌نشین بوده‌اند! آمارها کم نیست. در یکی دیگر از آمارهای موجود سهراب مشهودی، رئیس گروه شهرسازی جامعه مهندسین مشاور، در نشستی با عنوان «شهرسازی روی آب» گفته است: «ما همزمان با ۱۹ میلیون حاشیه‌نشین، ۵/۲ میلیون واحد مسکونی خالی داریم.»

این ادعا، فارغ از صحت یا سقم تعداد خانه‌های خالی (که مراجع رسمی آن را حدود سه میلیون واحد برآورد کرده‌اند)، بار دیگر توجه‌ها را به اختلاف فاحش در آمار حاشیه‌نشینی جلب می‌کند. وزارت بهداشت از ۱۸ میلیون حاشیه‌نشین سخن گفته، در حالی که مرکز پژوهش‌های مجلس این عدد را ۱۱ میلیون نفر تخمین زده است. در سال ۱۳۹۵، ناصر صبحی قراملکی، مدیرکل وقت دفتر برنامه‌ریزی ازدواج و تعالی خانواده وزارت ورزش و جوانان، جمعیت حاشیه‌نشینان را بین ۱۱ تا ۱۵ میلیون نفر در ۲۷۰۰ محله حاشیه‌ای اعلام کرد. در همان سال، عبدالرضا رحمانی فضلی، وزیر وقت کشور، نیز به همین رقم ۱۱ میلیون نفر اشاره داشت و از وجود ۲۷۰۰ محله حاشیه‌نشین خبر داد. یک سال بعد، در سال ۱۳۹۶، عباس آخوندی، وزیر پیشین راه و شهرسازی، از وجود ۱۹ میلیون «بدمسکن» در ایران سخن گفت که ۱۰ تا ۱۵ میلیون نفر آنها در حاشیه شهرها ساکن هستند. در ادامه، در سال ۱۳۹۷، معاون پیشگیری و درمان مرکز درمان سازمان بهزیستی کشور از ۱۹ میلیون حاشیه‌نشین و حدود ۳۰۰۰ منطقه حاشیه‌ای خبر داد. در مرداد ۱۴۰۱، محمد عباسی، رئیس سازمان امور اجتماعی، دامنه‌ای بین ۸ تا ۱۲ میلیون نفر را برای جمعیت حاشیه‌نشینان اعلام کرد و تأکید داشت این اعداد بسته به تعاریف مختلف تغییر می‌کنند. این تناقض آماری، نه‌تنها برنامه‌ریزی برای مقابله با حاشیه‌نشینی را دشوار کرده، بلکه نشان‌دهنده نبود اجماع در تعریف و شناسایی دقیق این پدیده است. با این حال، فصل مشترک همه این آمارها، افزایش روزافزون جمعیت حاشیه‌نشین در ایران است. چه رقم ۱۹ میلیون ادعایی جامعه مهندسین مشاور باشد و چه ۸ تا ۱۲ میلیون اعلام‌شده توسط وزارت کشور، واقعیت این است که طی نیم‌قرن گذشته، رشد سکونتگاه‌های غیررسمی در ایران شتابی نگران‌کننده گرفته است. حاشیه‌نشینی، فراتر از یک مسأله آماری، بستری برای شکل‌گیری و تشدید دیگر آسیب‌های اجتماعی است. فقر، بیکاری، دسترسی محدود به خدمات عمومی، و افزایش جرم و ناهنجاری‌های اجتماعی، تنها بخشی از پیامدهای این پدیده هستند.

تغییرات نرخ جمعیت شهری و روستایی در ۶ دهه اخیر

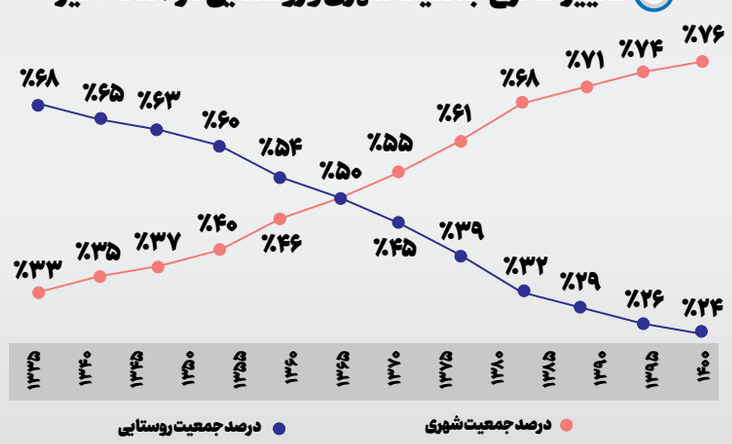

دوره‌های مختلف حاشیه‌نشینی در ایران

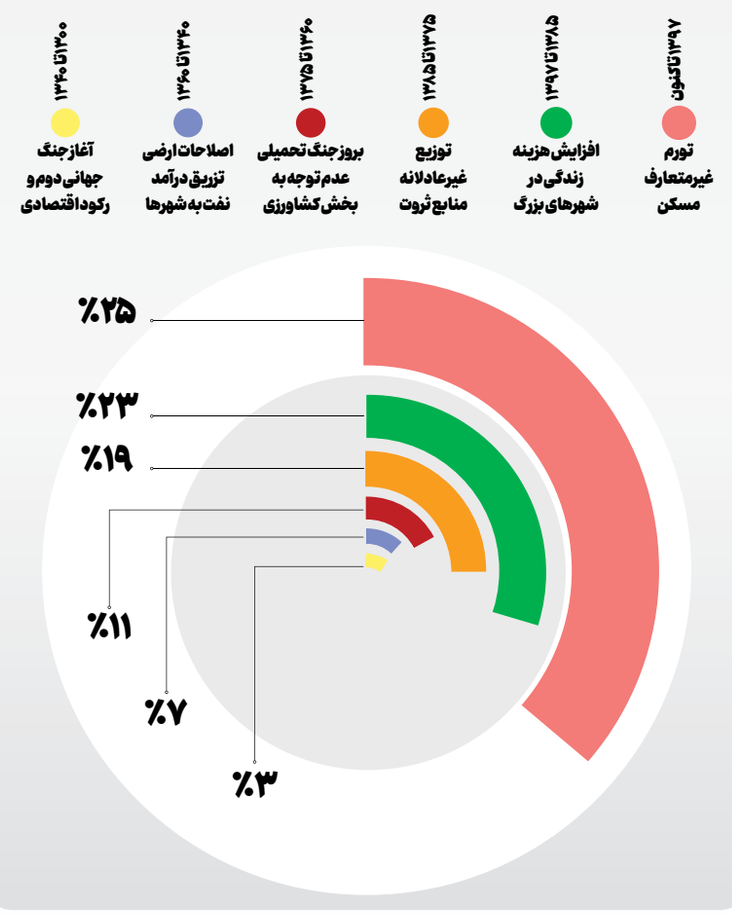

اوقات شرعی

اذان ظهر: ۱۱:۵۱	نیمه‌شب شرعی: ۲۳:۰۹
غروب آفتاب: ۱۷:۳۱	اذان صبح فردا: ۴:۴۷
اذان مغرب: ۱۷:۵۰	طلوع خورشید فردا: ۶:۱۰

امروز در تاریخ

■ روز ملی خوشنویسی

حکمت

امام علی(ع): زیبا سخن بگویید
تا پاسخ زیبا بشنوید./ غررالحکم

واحه

ز چهره توان دید رنگ درون
نگردد سیه دل سپید از برون/ فردوسی

شمیم رحمت

■ پیامبر اکرم(ص): در تمام کارها نیت صالح داشته باش؛ حتی برای خواب و خوراک./ بحارالانوار

مشق عشق

■ وصیت‌نامه شهید مسعود صالحی

خدایا، بگذار در معرکه نبرد حق با باطل عاشقانه بتازم و طاغوت و شیطان را بر زمین بیندازم. بگذار پروانه‌وار به دور شمع وجودت بگردم و بسوزم تا قید و بند را ببرم و آزادانه در معرکه حیات جولان دهم.

نکته روز

پایان رؤیای جاودانگی

انسان‌های ۱۵۰ ساله؛ آیا عمر انسان محدودیت دارد؟

حتی اگر فردی بتواند دهه‌های پیری را بدون ابتلا به بیماری‌هایی مانند سرطان، بیماری‌های قلبی یا دیابت پشت‌سر بگذارد، باز هم به گفته دانشمندان سقفی برای عمر انسان وجود دارد. این نتیجه، در واقع آب سردی است بر آرزوهای جاه‌طلبانه شرکت‌های فناوری در سیلیکون‌ولی که به دنبال فریب دادن مرگ و دستیابی به نوعی جاودانگی هستند.

با این حال، آنچه مانع جاودانگی بدن انسان می‌شود، برخلاف تصور عمومی، مسأله‌ای پیچیده یا خارق‌العاده نیست؛ بلکه پدیده‌ای ساده و تدریجی است: بدن به مرور زمان انعطاف‌پذیری فیزیولوژیک خود را از دست می‌دهد. همان توانایی‌ای که در سال‌های جوانی امکان بازگشت سریع‌تر به وضعیت سلامت پس از بیماری یا آسیب را فراهم می‌کرد. پژوهشگران گروه‌های سنی را به سه دسته تقسیم کردند: «اوایل بزرگسالی» (۱۶ تا ۳۵ سال)، «میانسالی» (۳۵ تا ۶۵ سال) و «سالمندی» (بیش از ۶۵ سال). سپس تغییرات شمار سلول‌های خونی و تعداد گام‌های روزانه را در این گروه‌ها بررسی کردند. این دو شاخص به‌عنوان «نشانه‌های کلیدی پیری» در نظر گرفته شدند تا میزان پیشرفت یا پسرفت سلامت افراد در دوره‌های چندماهه مشخص شود. نتایج نشان داد شمار سلول‌های خونی و میزان تحرک می‌توانست برای مدتی پایدار بماند اما این تعادل همواره با ضربه‌های سلامتی مانند بیماری یا آسیب بدنی دچار وقفه می‌شد. به بیان دیگر، کاهش سلامت نه به شکل خطی و تدریجی بلکه به صورت یک الگوی پله‌ای رخ می‌داد؛ به‌گونه‌ای که بدن پس از هر بحران دیگر توان بازگشت کامل به سطح قبلی سلامت را نداشت. برای مثال، در جوانی بدن می‌تواند پس از یک سرماخوردگی شدید یا آسیب پوستی، خود را به طور کامل ترمیم کند اما در سنین بالاتر، این توانایی ممکن است تنها تا ۹۵ درصد سطح پیشین بازگردد. با گذشت زمان و تکرار چنین بحران‌هایی، میزان انعطاف‌پذیری باز هم کمتر می‌شود.

پیشخوان

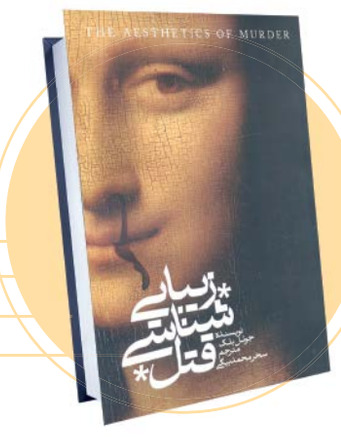

تزئین جنایت

درباره «زیبایی‌شناسی قتل»؛ تحلیلی میان‌رشته‌ای از حضور قتل در هنر

نویسنده: جوئل بلک
مترجم: سحر محمدبیگی
نشر: روزبهان
سال انتشار: ۱۴۰۴

کتاب «زیبایی‌شناسی قتل» نوشته جوئل بلک، به بررسی بازنمایی قتل و خشونت در ادبیات، سینما و هنرهای تجسمی می‌پردازد. نویسنده تلاش می‌کند نشان دهد که قتل در آثار هنری تنها یک رخداد جنایی نیست بلکه اغلب به‌شکل تجربه‌ای زیباشناختی ارائه می‌شود. او برای این منظور از نمونه‌های کلاسیک و مدرن بهره می‌گیرد تا توضیح دهد چگونه صحنه‌های قتل در روایت‌ها دارای نظم و ساختاری هنری می‌شوند. بلک در بخش‌هایی از کتاب به تحلیل آثار ادبی و سینمایی می‌پردازد که قتل را نه فقط به‌عنوان یک جنایت بلکه به‌عنوان رویدادی با ابعاد زیبایی‌شناختی به تصویر کشیده‌اند. او بررسی می‌کند که چگونه نویسندگان و کارگردانان از عناصر روایی، بصری یا زبانی استفاده کرده‌اند تا خشونت را به شیوه‌ای خاص و گاه حتی چشمگیر ارائه دهند. این بررسی‌ها از تراژدی‌های قدیمی گرفته تا رمان‌های جنایی مدرن و فیلم‌های معاصر را در بر می‌گیرد. موضوع دیگری که کتاب مطرح می‌کند، نسبت میان هنر و اخلاق است. بلک توضیح می‌دهد که نمایش صحنه‌های قتل در آثار هنری می‌تواند مرزهای اخلاقی را زیر سؤال ببرد و پرسش‌هایی درباره مشروعیت یا کارکرد فرهنگی این نوع بازنمایی ایجاد کند.

درجهت عکس

عکس: امید رجبی‌پور/ تسنیم

شوت زیر گل

مسابقات فوتچل یا فوتبال در شالیزار، از ورزش‌های محلی استان گیلان است. بازی فوتچل، یک بازی شبیه فوتبال است که در شالیزار برگزار می‌شود و تلفیقی اعجاب‌انگیز از فوتبال و شالیزار است.

حادثه

سقوط هلیکوپتر در پیاده‌رو

■ تصاویر منتشرشده لحظه چرخیدن چندباره هلیکوپتر پیش از برخورد با درختان نخل و پل عابر پیاده را نشان می‌دهد.

کیوآرکد را اسکن کنید

جهان

برخورد مرغ دریایی به تیربرق!

■ در استانبول، یک مرغ دریایی پروازکنان ابتدا به یک تیر چراغ برق و سپس به اتوبوسی در حال حرکت برخورد کرد.

کیوآرکد را اسکن کنید

جهان

فوران آتشفشان گلی

■ یک آتشفشان گلی در نزدیکی شهر باکو، پایتخت جمهوری آذربایجان، به‌طور ناگهانی فوران کرد و ستون‌های آتش و گاز از دل زمین بیرون زد.

کیوآرکد را اسکن کنید

سرگرمی

مشتریان زیر آب!

■ در استانبول، صاحب مغازه‌ای که مشغول شست‌وشوی جلوی مغازه‌اش با شلنگ آب پرفشار بود، کنترل آن را از دست داد.

کیوآرکد را اسکن کنید

دوردنیا

جوایز اهداشده از سوی کمیته صلح نوبل گویای اهداف سیاسی آن علیه دولت‌های مستقل جهان است

براندازی با رمز نوبل

محمد زمانی
گروه سیاسی

همزمان با محاصره نظامی ونزوئلا توسط آمریکا، جهان شاهد یکی از پیچیده‌ترین عملیات‌های روانی مشترک ناتو برای تشدید این محاصره است. در میان هیاهویی که آمریکایی‌ها در مورد آنچه که صلح خاورمیانه می‌خوانند و درواقع نتیجه درماندگی در مدیریت افکارعمومی جهان و فرسودگی و استیصال نیروهای صهیونیست در به‌سرانجام‌رساندن عملیات «حذف حماس» از غزه و «تصاحب کامل» آن است، نمایش مشترک ترامپ ـ نتانیاهو برای کسب جایزه نوبل ظاهرا به نتیجه نرسید و شخصی در گوشه آمریکای‌لاتین لایق دریافت آن شناخته شد. ماریا کورینا ماچادو، سیاستمداری که در میان مخالفان طرفدار آمریکا در کاراکاس منزوی بود، ناگهان به صدر اخبار رسانه‌های غربی راه‌یافت و به‌عنوان برنده این جایزه معرفی شد. او ماموریت دلخواه ترامپ را پیگیری خواهد کرد. دونالد ترامپ چندی است با برچسب تبلیغات مبارزه با قاچاق مواد مخدر و محاصره نظامی ونزوئلا از طریق دریا به زعم خود درصدد چیدن ثمره سال‌ها تحریم اقتصادی ونزوئلاست. عملیات سرنگونی دولت قانونی این کشور مدتی است شروع شده و کاخ سفید می‌خواهد آن را به سرانجام برساند، و ماچادو مامور شده به تعبیر یورگن واتنه فریدنس، رئیس کمیته نوبل، به‌عنوان «شخصیتی کلیدی و متحدکننده در میان مخالفانی که روزی به‌شدت از هم جدا بودند» عمل کند؛ درواقع فرمانده لژیون آمریکایی ـ اروپایی باشد که قرار است دور جدیدی از ناآرامی‌های آتی داخلی در ونزوئلا را با دست‌فرمان غرب رهبری کند و احتمالا زمینه‌ساز مداخله نظامی آمریکا شود. نکته قابل توجه در این میان آن است که رهبران فرصت‌طلب اپوزیسیون دولت ونزوئلا اشتهای زیادی برای شکار جوایز این چنینی و بعد گریختن از کشور دارند. ماچادو تا همین جمعه که جایزه را گرفت، درواقع از ماه ژانویه سال جاری میلادی در انظار عمومی دیده نشده بود. سال گذشته، او و ادموندو گونسالس، رهبر سابق جریان مورد حمایت غرب به‌طور مشترک برنده جایزه حقوق بشری «ساخاروف» از سوی اتحادیه اروپا شدند. گونسالس بعد از انتخاباتی که در آن شکست خورد، به بهانه این‌که تحت تعقیب دولت ونزوئلا قرار گرفته، به اسپانیا پناهنده شد.

مطابق عملکرد معمول سازمان‌های جاسوسی غربی در شرایط کمای اپوزیسیون‌های غرب‌گرا در کشورهای محور مقاومت، باید برای احیای جریانات شکست‌خورده غرب‌گرا فرآیند برندسازی مجدد از طریق رهبرسازی صورت گیرد و این نیازمند تزریق کاریزما از بیرون به رهبر جدید است. اما در پی تلاش‌های بی‌ثمر سیا و پنتاگون در این عرصه موساد وارد صحنه ونزوئلا شد و به سلطنت‌طلبان و رضا پهلوی ماموریت برندسازی برای ماچادو داده شد.

در همین ارتباط، ماریا کورینا ماچادو حدودا یک ماه پیش، یکی از مدعوین اصلی چهارمین کنفرانس سالانه‌ای بود که در واشنگتن برگزار شد. وی با ارسال پیامی ویدئویی به این کنفرانس، پس از تشکر از اتحادیه و رضا پهلوی برای دعوت به این کنفرانس، ایران و ونزوئلا را تهدیدی واقعی برای نیمکره جنوبی خواند و عملا هدف نهایی خود به‌عنوان برنده جایزه صلح را پیشاپیش لو داده بود: «آزادی ونزوئلا پیامدهای جهانی خواهد داشت و به کاتالیزوری برای جوامعی دیگر، مانند مردم شجاع ایران، تبدیل خواهد شد. ماموریت ما مشترک است و ما پیروز خواهیم شد.»

البته باید توجه داشت که کورینا ماچادو یک استثنا نیست؛ انتخاب دمیتری موراتوف از روسیه در سال ۲۰۲۱، الس بیالیاتسکی از بلاروس ۲۰۲۲، نرگس محمدی ۲۰۲۳ و پیش‌تر هم شیرین عبادی از ایران در سال ۲۰۰۳ به‌خوبی از کارکرد استعماری جایزه صلح نوبل پرده برمی‌دارد: ایجاد آشوب و برهم‌زدن فضای سیاسی ـ اجتماعی برای توجیه اعمال تحریم‌های بیشتر یا مداخلات احتمالی نظامی غرب. ایجاد دوقطبی بین ترامپ و کمیته نوبل هم درواقع هدفی جز اعتباربخشی به این جایزه نداشته است، به‌خصوص که آگاهی از اهداف استعماری آمریکا و صهیونیسم بین‌الملل با داستان غزه افکارعمومی خود غرب را درنوردیده و ماهیت این کمیته صهیونیستی لو رفته است.